

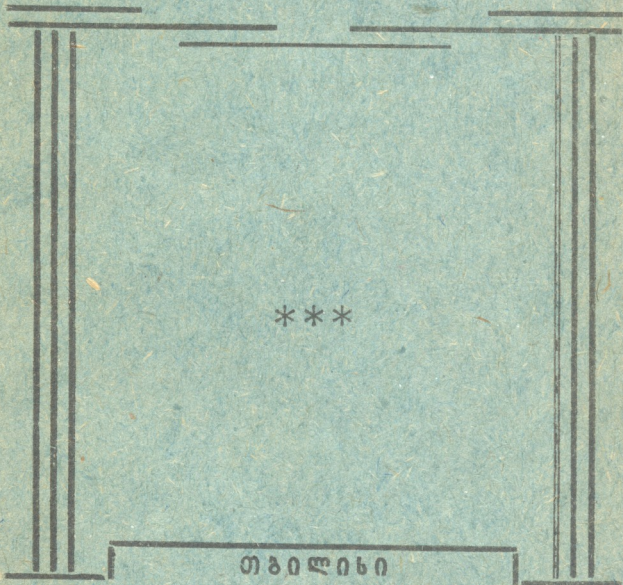

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

R 3.399
1

ბიორგბი ბრწყინვალე

***

თბილისი

საბ. მხარეთმცოდნეობის საზოგადოება

1944

ბიორგი ბრწყინვალე

К 3.399
1

სპიგ-2000
შემოწმებულია

საქ. მხარეთმცოდნეობის საზოგადოება
თბილისი

1944

ბიორგი ბრწყინვალე

საქართველოში მონღოლთა ანუ თათართა ბატონობის პერიოდის მეფეებს შორის თავისი პოლიტიკური მოღვაწეობით, ნიჭით და გამჭრიახობით გამოირჩევა გიორგი V, რომელმაც მონღოლთა ბატონობის მძიმე ხანაში შესძლო აღედგინა საქართველოს სახელმწიფოებრივი მთლიანობა და შეექმნა საკმაოდ ძლიერი სამეფო. ამის გამო ქართველი ისტორიკოსები მას, სამართლიანად, დავით აღმაშენებელს ადარებენ.

აკად. ივ. ჯავახიშვილის სიტყვით: „საქართველოს სახელმწიფოს მრავალსაუკუნოვანი არსებობის განმავლობაში, ბაგრატ III, დავით აღმაშენებლისა და თამარის შემდგომ, არც ერთ მეფეს თანამედროვეთა შორის და შთამომავლობაში ისეთი სახელი არ მოუპოვია, როგორც გიორგი V ბრწყინვალემ დაიმსახურა, მისი ქება თანასწორად გვხვდება, როგორც საქართველოს, ისევე მეზობლების წყაროებშიც. მისი უარყოფა ვერ შესძლებიათ ისეთ პი-

რებსაც, რომელთა პოლიტიკა მისას
მთლიანად ეწინააღმდეგებოდა“-ო (ივ.
ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, წ. III, გვ. 160).

გიორგის პოლიტიკურ აღზრდაში, უეჭველია,
დიდი ღვაწლი მიუძღვის მის პაპას სამცხის ათაბაგს
და მანდატურთუხუცესს ბექას, რომლის ქალი ნა-
თელა მეუღლედ ჰყავდა მეფე დიმიტრი II თავდა-
დებულს.

ქართველი მემკვიდრე დადებითად ახასიათებს
ნათელას პიროვნებას, ხოლო გიორგის დაბადების
შესახებ აღტაცებით მოგვითხრობს: „ხოლო ას-
ულმან ბექასამან ნათელ უშვა ძე მხო-
ლოთ გიორგი, რომელ უკანასკნელ ძმა-
თა მისთა მეფე იქმნა, და განდიდნა უმე-
ტეს შემდგომთა მეფეთა. რამეთუ მარტო
იყო ძე დედისა, მარტო ჰშვა დედამან.
ვითარცა მარგალიტისათვის თქმულ
არს, მარტოება უმჯობესისათვის, აგრე-
თვე გიორგი იპოვა უმჯობესი ყოველ-
თა კაცთა მის ჟამისათა, არა ოდენ ხელმ-
წიფეთა, არამედ ყოველთა კაცთა“-ო.
(ქართლის ცხოვრება, მ. ბროსეს გამოც. 1849 წ. ნაწ. II.
გვ. 420).

ეს სიხარული ჩქარა დიდი მწუხარებით შეიცვა-
ლა. მონღოლებმა განდგომა და ლალატი შესწამეს
დიმიტრი მეფეს და ის ყაზან-ყაენის ბრძანებით
ურდოში გაიწვიეს. დიმიტრიმ კარგად იცოდა, თუ

რა განსაცდელი მოელოდა მას და მის ოჯახს ყაენისაგან და წასვლის წინ გასცა ბრძანება, მთელი მისი ოჯახი გაეხიზნათ: „ხოლო ყრმა მცირე გიორგი წარგზავნა ტაოს, იშხნის ციხესა ასპარაბეთს“-ო, მოგვითხრობს მემატიანე (ქართლის ცხოვრება, 422).

ტაოში გახიზნულმა ნათელამ, თავისი მცირეწლოვან შვილით გიორგით, თავი შეაფარა თავის მამის ოჯახს, სადაც ათაბაგი ბექა იყო მფარველი და მზრუნველი თავის შვილისშვილისა.

1289 წლის 12 მარტს მეფე დიმიტრი სიკვდილით იქმნა დასჯილი,* ყაენმა კონფისკაცია უყო მეფის პირად ქონებას და მის მემკვიდრეებს სამეფო ტახტზე უფლებაც ჩამოართვა, ხოლო ეს უფლება უბოძა იმერეთის მეფის, დავით ნარინის შვილს, ვახტანგს. ამით ყაენი ორ მიზანს აღწევდა: ლალათისათვის დაესაჯა დიმიტრის მემკვიდრეები და ამავე დროს ვახტანგის გაბეფების გზით შემოეერთებინა და დაემორჩილებინა იმერეთის სამეფოც, რაც მისცემდა მას საშუალებას მეტი ხარაჯა მიეღო და თავისი ბატონობა გაეგრძელებინა შავი ზღვის სანაპირომდე.

1289 წელს არღუნმა ქართლის მეფედ დაამტკიცა ვახტანგ II დავით ნარინის-ძე, დიმიტრის მემკვიდრენი ამის გამო იძულებული იყვნენ დრო-

* სერგი მაკალათია, დიმიტრი თავდადებული, თბილისი, 1942 წ.

ებით ხელი აეღოთ ტახტის უფლებებზე და ყაენის შიშით შეხიზნულიყვნენ შორეულ მხარეში.

მცირეწლოვანი გიორგიც სამცხეში იმყოფებოდა და აქ ბექას ზედამხედველობით პოლიტიკურ აღზრდას იღებდა.

ამ პერიოდში საქართველოს სამთავროებს შორის ყველაზე ძლიერი იყო სამცხის საათაბაგო, რომელსაც მართავდა გიორგის პაპა ათაბაგი ბექა. ამ ბექა ჯაყელ-ციხის ჯვარელმა მამის სამფლობელო მთლიანად შეინარჩუნა და ამგვარად საკმაოდ დიდი ტერიტორია ეჭირა. მემათიანის ცნობით მას ეპყრა: „ტასისკართგან ვიდრე სპერამდე, ვიდრე ზღვამდე სამცხე, აჭარა, შავშეთი, კლარჯეთი, ნიგალის ხევი, ხოლო ჭანეთი სრულად მისცა ბერძენმა მეფემან კომნინოსმან“-ო. ბექას საბრძანებელსავე ეკუთვნოდა: ტაო, არტაანი, კოლა, კარნიფორა და კარი. ამას გარდა „არტანუჯის ციხე და უდაბნონი თორმეტი კლარჯეთისანი“ (ქარ. ცხოვ. 433).

სამცხის საათაბაგო უშუალოდ ემორჩილებოდა მონღოლთა ყაენს, ე. ი. როგორც მონღოლები უწოდებდნენ, ხასინჯუდ გადაიქცა. საქართველოში კი ამას ულუსიანად ქცევას ეძახდნენ. ასეთ პირს ან სამფლობელოს ვერავინ შეეხებოდა გარდა ყაენისა. ამის გამო საქართველოს მეფისათვის სამცხის ათაბაგის პოლიტიკას გადამწყვეტი მნიშვნელობა

ჰქონდა. ქართლის მეფის დამტკიცება ხდებოდა ათაბაგთან შეთანხმებით და მონღოლთა ყაენებიც ათაბაგის ერთგულობას დიდად აფასებდნენ. მით უმეტეს, ათაბაგი ეხმარებოდა მონღოლებს და მონაწილეობას იღებდა მონღოლების შორეულ ლაშქრობაში.

ამასთანავე ბექა იყო გულადი მეომარი და შესანიშნავი სარდალიც. როდესაც საბერძნეთიდან რუმის თურქმანები გადმოვიდნენ ვინმე აზატ-მოსეს მეთაურობით მონღოლების წინააღმდეგ, მაშინ საათაბაგოს, როგორც საბერძნეთის მოსაზღვრეს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა თავდაცვისათვის. ათაბაგმა ბექამ მაშინათვე მოუწოდა თავის ლაშქარს, გაემგზავრა ტაოსა და ბასიანს მტრის გასაღევნად. ბრძოლის დაწყებამდის, მემატიანის ცნობით, ბექას მოლაშქრეებისათვის გამამხნეველ და პატრიოტული სიტყვით მიუმართავს: „ისმინეთ მთავარნო საქართველოსანო, ძმანო და თანამონათესავნო ჩემნო!.. დიდმან და სახელოვანმან სკიპტრისა და პორფირისა მქონებელთ შორის უმეტეს განთქმულმან მეფემან დავით დასცა და დაამხვა ძლიერება თუქრთა ნათესავისა და აოტნა სამეფოსაგან მისისა: მიერ ჟამითგან აქამომდე არლარა ჩენით არიან თურქნი, და აწ ცოდვათა ჩვენთვის კვალად აღიძრნეს მძვინვარედ და

მოაოხრეს ტაო, და ურიცხვი სული ტყვე
ჰყვეს და მოსწყვიტეს პირითა მახვი-
ლისათა... ვინაითგან მეფე შემცირე-
ბულ არს მძლავრებისაგან თათართასა,
და კვლავად პირნი და თავნი საქართვე-
ლოსანი გადგომილან, და არავინ არს
წინააღმდგომ თურქთა: აწ-ისმინეთ ჩე-
მი, ტომნო და ერთნებანო. შეუკრბეთ
ყოვლითა ძალითა ჩვენითა და მივმარ-
თოთ თურქთა, და არა მივსცნეთ თავნი
და შვილნი ჩვენნი... დავსდვათ თავი
ჩვენი ჰსჯულისა შეუგინებლობისათვის
და ძმათა ჩვენთათვის“-ო (ქართლის ცხოვ. 438)

ასეთი მიმართვით გამხნეებული ბექას ლაშქარი
დაიძრა ბასიანისაკენ, სადაც დიდი და სასტიკი ბრძო-
ლის შემდეგ თურქმანები დამარცხდნენ და გაიქც-
ნენ. ყაენმა ამ გამარჯვებისათვის ბექას კარი (ყარსი)
და მისი მიდამო უბოძა.

ათაბაგი ბექა ამასთანავე ცდილობდა დაეცვა
საქართველოს პოლიტიკური ინტერესები ტრაპი-
ზონის სამეფოში, რომლის ხელში ჩასაგდებად
იბრძოდა ბიზანტიის კეისარი. ბექა მხარს უჭერდა
და ამაგრებდა იქ არსებულ საქართველოს
ორიენტაციის პოლიტიკურ ჯგუფს, რომ ქართვე-
ლთა მოძმე ლაზების მოსახლეობა ბიზანტიისათვის
არ დაეთმო.

ბეჯა აგრეთვე ცნობილია, როგორც სჯულმდებელი. მან შეადგინა სამართლის წიგნი, რომელიც მიზნად ისახავდა მოეწესრიგებინა მონღოლთა ბატონობით აფორიაქებული საათაბაგოს საზოგადოებრივ-ეკონომიური ცხოვრება.

✓ ბეჯას მოღვაწეობას ქართველი მემატიანე ამგვარად ახასიათებს: „კაცი წარმატებული ყოველსა შინა, სიკეთე-აღმატებული, საღმრთო საკაცობოთა საქმეთა, და უმეტეს სამართლის მოქმედებითა“-ო (ქართ. ცხოვრება 446).

ასეთი გამოცდილი და გავლენიან პოლიტიკური მოღვაწის ხელში იზრდებოდა უფლისწული გიორგი, რომელსაც სათანადო პირობები ჰქონდა გასცნობდა იმდროინდელ საქართველოს სავალალო მდგომარეობას, შინაპოლიტიკურ ბრძოლებს, მონღოლთა ცბიერ და ძირგამომთხრელ პოლიტიკას. მას ამხნევებდა ძლიერება და გავლენა თავის პაპის ბეჯა ათაბაგისა, რომლის დახმარებით და ხელის შეწყობით შესაძლებელი იყო სამეფო ტახტის დაბრუნება და საქართველოს მთლიანობის აღდგენა.

მონღოლთა ბატონობის ამ პერიოდს უმთავრესად ახასიათებდა შინაური, დინასტიური ბრძოლები, რომელიც გამომდინარეობდა მონღოლურ მართველობის სისტემიდან. დაპყრობილ ქვეყნებს მონღოლთა ყაენები თავიანთ საკუთრებად სთვლი-

დნენ და ამ ქვეყნებს შემდეგ უყოფდნენ თავიანთი
შვილებსა და ნათესაუებსა.

ამასთანავე საყაენოში დაკანონებული იყო მრავალცოლიანობა და როდესაც ყაენი გარდაიცვლებოდა, მის შემკვიდრეთა შორის მაშინათვე ატყდებოდა ტახტის გარშემო ბრძოლა და ყაენის შვილებში ვინც უფრო ძლიერი აღმოჩნდებოდა ის ადიოდა ყაენის ტახტზე. ყველაფერი ეს იწვევდა ყაენის შემკვიდრეთა შორის სასტიკ ბრძოლას, რომელშიაც ჩათრეულნი იყვნენ ქვეშევრდომ ქვეყნების მეფე-მთავრებიც. საქართველოს მეფეებიც აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ ამ ბრძოლებში და მას არა ერთი ქართველი მეფეც შეეწირა. ეს გარემოება ხელს უწყობდა მეფისაგან ფეოდალ ერისთავების განდგომას, მუდმივ შფოთსა და ქვეყნის შინაურ აშლილობას.

მონღოლების ზეგავლენით საქართველოც განიცდიდა მორალურ დაქვეითებას და საქართველოს მეფე-დიდებულნი მონღოლების წაბაძულობით აშკარად არღვევდნენ ქრისტიანულ წესებს და თანდათანობით ითვისებდნენ მონღოლურ-მაჰმადიანურ ჩვევებს. სხვათაშორის გახშირდა მრავალცოლიანობა, რასაც ქრისტიანული ეკლესია ფეოდალურ არისტოკრატias უკრძალავდა. მაგრამ მეფე და დიდებულები ამას ანგარიშს არ უწევდნენ და ურჩ მღვდელმთავრებს თანამდებობიდან ხსნიდნენ

და სდევნიდნენ. ასე მოიქცა სხვათა შორის გიორგი ბრწყინვალის მამა დიმიტრი თავდადებულიც.

ყველაფერი ეს, რასაკვირველია, ხელს უწყობდა არსებულ სოციალურ უთანხმოების გამწვავებას და სახელმწიფოს საზოგადოებრივი გავლენის შესუსტებას.

დიმიტრი თავდადებულის სიკვდილის შემდეგ საქართველოს სამეფოს საშინაო მდგომარეობა უფრო გართულდა

მონღოლები ახლა ცდილობდნენ საქართველოს ტახტის მემკვიდრეთა შორის ურთიერთობის გამწვავებით საქართველოს დაქუცმაცებას და დასუსტებას. ამ მიზნით მეფობას ხან ერთს შესთავაზებდნენ და ხან მეორეს. ზოგჯერ ორსა და სამსაც ამტკიცებდნენ სამეფო ტახტზე. ეს ხელს უწყობდა მმართველ წრეებისა და დიდებულ-ერისთავების დაჯგუფებას, შინაურ უთანხმოებას და მოძმეთა შორის სისხლის ღვრას.

როგორც აღვნიშნეთ, არღუნმა დიმიტრის სიკვდილით დასჯის შემდეგ ქართლის მეფედ დასვა ვახტანგ II, დავით ნარინის ძე (1289-1292წ.). ამ დროს გაძლიერდა ხუტლუბუღა, რომელმაც ყაენის ერთგული სამსახურის გამო მიიღო ათაბაგობა და ამირსპასალარობა. როგორც დიდი ვაზირი ხუტლუბუღა ცდილობდა ვახტანგ მეფე თავის გავლენაში მოექცია და პოლიტიკური ძალა-უფლებაც ხელში ჩაეგდო. მაგრამ მეფე მტკიცე ნების-

ყოფის ადამიანი აღმოჩნდა და ხუტლუბულას
განზრახვა გაუცრუვდა. ამის გამო ხუტლუბულა
ჩქარა განუდგა ვახტანგს. იგი შეეცადა მის ნაც-
ვლად ქართლის ტახტზე მეფედ დაესვა დიმიტრის
შვილი დავითი, რომელიც მძევლად იყო ყაენის კა-
რზე. ტახტის კანონიერი მემკვიდრე დავითი დიმი-
ტრისძე ფიქრობდა ამ მიზნის განხორციელებას
ხუტლუბულას დახმარებით, მაგრამ ვახტანგს მფა-
რველობდა არლუნ-ყაენი, რომლის შიშით ხუტლუ-
ბულა ამას ვერ ბედავდა.

არლუნის შემდეგ ყაენად დაჯდა მისი ძმა ქელა-
თუ და ხუტლუბულას დახმარებით ამას მოჰყვა
დავითი დიმიტრის ძის პოლიტიკურ-უფლებრივი
რეაბილიტაცია. დავითის მომხრეები მოითხოვდნენ
მის გამეფებას ქართლში, როგორც დიმიტრი მეფის
კანონიერ მემკვიდრისა. დავითს მხარს უჭერდა აგ-
რეთვე ტაჩარ ნოინი, რომლის ზედამხედველობის
ქვეშ დავითი იმყოფებოდა. ყაენი ფრთხილობდა,
რადგანაც იგი ჯერ კიდევ არ იყო დარწმუნებული
დიმიტრის მემკვიდრეთა ერთგულებაში. და როდეს-
აც 1293 წელს ქელათუ ყაენს განუდგა „საბერ-
ძნეთის“ რუმის სასულტნო მან გამოსაცდელად
თან წაიყვანა დავით დიმიტრისძე, რომელმაც ამ
ბრძოლაში თავი ისახელა და ყაენს დაუმტკიცა
ერთგულობა.

ამ დროს გარდაიცვალა მეფე ვახტანგ II,
უმეფობით ისარგებლეს ოსებმა და მონღოლების

წაქეზებით მათ დაიწყეს ქართლის დარბევა. ოსებმა აიღეს გორი და გამაგრდნენ გორის ციხეში. მშინ ქართლის ერისთავებმა შეკრიბეს ჯარი და გაილაშქრეს ოსებზე. ქართველებმა გორი გადასწვეს და გორის ციხეს ალყა შემოარტყეს. როდესაც ოსებს გაუჭირდათ, მათ სთხოვეს დახმარება მონღოლებს. იმათაც თხოვნა შეუსრულეს, ოსებს დაეხმარნენ და ქართველებს ამ მეკობრე ოსებთან ზავი დაადებინეს.

რუმის სასულტხოდან დაბრუნების შემდეგ ქელათუ ყაენმა მეცედ დაამტკიცა დავით VII დიმიტრის ძე (1293 — 1311 წ.). ამის შესახებ გემატიანე მოგვითხრობს: „მოუწოდა ყაენმა დავითს და ჰრქვა: ვინაითგან დასდევ თავი შენი მსახურებად ჩემთვის და სდგა ერთგულობასა ჩემსა ზედა, მომიცია მეფობა და სამეფო შენთვის“-ო.

დავითმა მიიღო ქართლის სამეფო, საათაბაგოს გამოკლებით, რომელიც უშუალოდ ყაენს ემორჩილებოდა. სამცხის ათაბაგი ბექა დავითის გამეფებას კმაყოფილებით შეზვდა, პატივისცემით ეპყრობოდა მას და უგზავნიდა ძღვენს: „დაიპყრა დავით ყოველი სამეფო მამისა მისისა დიმიტრისი, თვინიერ ბექას, სამცხის მპყრობელისა: არამედ იგი პატივცემდა მეფესა დავითს, მრავალთა ნიჭთა და

ძღვენი თა წარმოუვლენდის“-ო (ქარ. ცხოვრება, 428).

ბექამ კარგად იცოდა, რომ დავითის გამეფება ნიშნავდა დიმიტრის მემკვიდრეების ტახტის უფლებაში აღდგენას და ეს საშუალებას იძლეოდა, მისი ხელისშეწყობით სამეფო ტახტზე ასულიყო მისი შვილისშვილი გიორგიც.

დავითის დროს მონღოლთა ნოინებსა და ყაენებს შორის სწარმოებდა დიდი ბრძოლა ყაენის ტახტის ხელში ჩასაგდებად. ამ ბრძოლაში ჩაბმული იყვნენ ქართველი მეფეები და დიდებულებიც. რასაკვირველია, წინასწარ ძნელი იყო იმის გათვალისწინება, თუ რომელი მხარე გაიმარჯვებდა. მით უმეტეს ასეთ დინასტიურ ხასიათის ბრძოლებში გამარჯვება იყო ცვალებადი და ამის გამო ქართველი მეფეებიც ამ პოლიტიკურ ბრძოლაში ხშირად მარცხდებოდნენ და ქვეყანაც საშინელ აოხრებას განიცდიდა.

ქელათუ ყაენს ჩქარა გამოუჩნდა ტახტის მეტოქე ბაიდუ, რომელსაც გაყაენება უნდოდა. მაგრამ ქელათუ ყაენმა იგი დაამარცხა, მხოლოდ შეთქმულებს ყაენი ლმობიერად მოეპყრა, ისინი არ დახოცა და ერთი მათგანი თუქალ ნოინი კი საქართველოში გამოიქცა.

1295 წელს ეს თუქალ ნოინი საქართველოში მოვიდა. დავით VII იგი პატივისცემით მიიღო, შეეფიცეს ერთმანეთს ერთგულება, რომლის სიმტკიცე

ცისათვის თუქალმა დავითს გადასცა ღმანისი. ასე
თი კავშირის დადება, რასაკვირველია, გარკვეულ
პოლიტიკურ მიზანს ისახავდა და ამით თუქალს
უნდოდა დავითის გამოყენება ბაილუს გასაყენებ-
ლად. მართლაც თუქალმა საქართველოში ჯარი შე-
კრიბა და 1295 წელს გაილაშქრა ქეთალუ ყაენზე,
ქეთალუ ჩქარა შეიპყრეს და მოჰკლეს. ყაენად და-
ჯდა ბაილუ, რომელიც შვიდი თვის ზემდეგ მო-
ჰკლა ყაზანმა და თვითონ გაყაენდა.

ყაზანმა მონღოლური წესის მიხედვით მუსრი
გაავლო ბაილუს მომხრე ნოინებს, მხოლოდ თუ-
ქალმა თავისი შვილით მოასწრო საქართველოში
გაქცევა. აქ მან თავი შეათარა სამცხეს, შვილი
გაგზავნა დავით მეფესთან.

ერანის ილხანი ყაზანი მკაცრ პოლიტიკას აწარ-
მოებდა, განსაკუთრებით მას შემდეგ, როდესაც
მან პირველმა მიიღო მაჰმადიანობა და ახლა იგი
ხელს უწყობდა ამ სარწმუნოების გავრცელება-გა-
ძლიერებას. მაჰმადიანობის აღიარების შემდეგ მონ-
ღოლებმა დაიწყეს ქრისტიანების დევნა და ეს გა-
რემოება მეტად ართულებდა ქრისტიანულ საქა-
რთველოს პოლიტიკურ მდგომარეობას, მით უმეტეს,
აქ თავშეფარებული იყო ყაზანისგან დევნილი თუ-
ქალ ნოინი. ყაზანმა ორჯერ გაგზავნა მოციქულე-
ბი და დავით VII-ს მოსთხოვა თუქალის მოცემა. მეფე
თუქალს ვერ იმეტებდა, რადგანაც მასთან დადებულ
ჰქონდა ერთგულებისა და ერთობის ფიცი, სთხოვდა

ყაენს თუქალის შებრალებას და უვნებლობას. ბოლოს ყაზანი ამაზე დათანხმდა, მისცა დავით მეფეს თუქალის უვნებლობის ფიცი, მაგრამ ყაზანმა ხელში ჩაიგდო თუ არა თუქალი, მაშინვე მოჰკლა იგი. ყაზანმა, ახლა, თვითონ დავით VII დაბარება სცადა ურდოში და ამ მიზნით 1297 წელს დავითს მოციქულები გამოუგზავნა. თავდაპირველად მეფე დათანხმდა და იგი ურდოში წასასვლელად მოემზადა, მაგრამ მალე ისევ გადაიფიქრა, რადგანაც ყაზანის შურისძიებისა ეშინოდა. ამის გამო ურდოში წასვლის მაგიერ დავით VII გაიხიზნა მთიულეთში და ჟინვანში გამაგრდა.

ამასთანავე დავითი ცდილობდა ესარგებლა ერანისა და ოქროს ულუსის ყაენებს შორის არსებულ მტრულ განწყობილებით და ყაზანის წინააღმდეგ გამოეყენებინა ჩრდილოეთის ოქროს ულუსის ყაენები. ამ მიზნით იგი უგზავნიდა ელჩებს ბათოსა და თოხთას და სთხოვდა მათ გამოლაშქრებას ყაზანის წინააღმდეგ. ამან ყაზანი შეაშფოთა, რადგანაც ჩრდილოეთის კარები — დარიალის ხეობა დავით მეფის ხელში იყო და მას ადვილად შეეძლო ჩრდილოეთის ულუსის ლაშქარი გადმოეშვა, რაც საფრთხეში ჩააგდებდა ერანის ილხანის საბრძანებელს.

ამის შიშით შებყრობილი ყაენი დავითს უგზავნიდა ელჩებს, აძლევდა უვნებლობის ფიცს და პირობას, მაგრამ დავითი მტკიცე უარზე იდგა. მაშინ ყაზანმა საქართველოს დალაშქვრას მიჰყო ხელი,

რომ ამით აქძულებინა დავით მეფე მის მოთხოვნას დამორჩილებოდა. მან გამოგზავნა ლაშქარი ხუტლუმას მეთაურობით, დავითი კი მთიულეთში გაიხიზნა. ხუტლუმა შეიჭრა მთიულეთში და გადავიდა თერგის ხეობაში. ხადა-ცხაოტის მთიულეებმა თავიანთ ვიწრო ხეობებში დიდი ზარალი მიაყენეს მონღოლებს, მრავალი მათგანი დახოცეს, ტყვეებიც ბლომად ჩაიგდეს ხელში. დამარცხებული ხუტლუმა იძულებული შეიქმნა დაბრუნებულიყო ქართლში.

მაშინ ყაენმა დავითის დასასჯელად მიმართა მონღოლებისათვის ჩვეულებრივ ხერხს, განიზრახა მისი ტახტიდან გადაგდება და ქართლში გამეფებინა დავითის უმცროსი ძმა მცირეწლოვანი გიორგი, რომელიც იმყოფებოდა სამცხეში ბექა ათაბაგის ოჯახში. მის მოსაყვანად ყაზან ყაენმა გაგზავნა ყურუმში ნოინი და შანშე მხარგრძელი.

ყაენის ეს მოთხოვნა ბექამ მაშინვე შეასრულა, ვინაიდან შვილისშვილის გამეფება მის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ გავლენას კიდევ უფრო გააძლიერებდა. ყაენმა გიორგი დასვა თბილისის მეფედ, რადგანაც ქართლსა და მის ჩრდილოეთიანეთის ნაწილში ისევ დავითი მეფობდა და მოსახლეობაც მხარს მას უჭერდა.

ყაენს ეგონა გიორგის გამეფებით დავითს შეეშინდებოდა და მის წინაშე ქედს მოიხრიდა, მაგრამ მას იმედი გაუცრუვდა. დავით VII ამ ფაქტით

აღშფოთებული უფრო მედგრად ებრძოდა მთიანეთში შემოჭრილ მონღოლებს.

დავითის ეს ბრძოლა მონღოლების წინააღმდეგ იყო უმიზნო, მხოლოდ იგი ჯიუტობდა და იარაღს არ ყრიდა. ამ გამუდმებულ ლაშქრობით მოსახლეობა ნადგურდებოდა, ქართლის სამეფო საშინელ აოხრებას განიცდიდა.

ამას კარგად ხედავდნენ დიდებულები და დავითს ურჩევდნენ მონღოლებთან შერიგებას და ურდოში წასვლას. დავითი მაინც უარზე იდგა. ამის გამო მოსახლეობაში მან უკვე ნდობა დაკარგა და მთიულეთში შეხიზნული დავითი შურისგების გრძობით გაიმსჭვალა თავის მოწინააღმდეგეების მიმართ. მან ეჭვი შეიტანა თავისი ძმის ვახტანგის ერთგულებაზე და მას დევნა დაუწყო. ვახტანგი ჩქარა შეიპყრო, მაგრამ იგი გაიპარა უინოვნის ციხიდან. დავითისაგან დევნილი ვახტანგი ბოლოს იძულებული შეიქმნა წასულიყო ყაენთან, რომელმაც იგი დიდის პატივით მიიღო „ქეთილად შეიწყნარა“ და მას უბოძა ქართლის მეფობა.

ამგვარად ქართლში იჯდა სამი მეფე: გიორგის ეჭირა თბილისი, დავითს ჩრდილო მთიანეთი, ქართლის შუა მხარეში კი უნდა ემეფა ვახტანგ III, მაგრამ დავით VII მაინც არ ურიგდებოდა ყაზან ყაენს და მთიულეთიდან ებრძოდა ყაენსა და ვახტანგსაც. მონღოლთა ლაშქარი ხელმოკრედ შეესია მთიულეთს, მაგრამ კვლავ დიდი ზარალით უკუიქცა.

კვ. 399

2. გიორგი ბრწყინვალე

ხანგრძლივი ომის გამო ქართლის მოსახლეობა დიდ გასაჭირს განიცდიდა: მუდმივი ლაშქრობა, მძიმე ხარკი, სარწმუნოებრივი დევნა და სხვა ხალხს უსპობდა არსებობის ყოველგვარ საშუალებას. ამასთანავე ორ მეფობის გამო ქართლის შინაური ცხოვრება აფორიაქებული და მოშლილ იყო, ხალხს არ ჰქონდა კანონი და სამართალი.

აღნიშნულ მდგომარეობას ზედ დაერთო მოუსავლიანობა და ჭირნახულის გაძვირება, ქართლიდან პურის საშოვნელად ხალხი სამცხეში მიდიოდა.

სამცხის ათაბაგი ბექა მანდატურთუხუცესი და მისი სამფლობელო არ ემორჩილებოდა ქართლის მეფეს ვახტანგ III, რომელიც ფლობდა აღმოსავლეთ საქართველოს ვაკეს, ხოლო მისი ჩრდილო მთიანეთი ეპყრა დავით VII ვახტანგ III შინაურ ბრძოლებში მშვიდობიან პოლიტიკას ადგა, ის გაუბრუნდა ძმათაშორის სისხლის ღვრას, მიუხედავად იმისა, რომ მონღოლებმა იგი თავის ძმას დავით VII დაუპირისპირეს. მაგრამ ვახტანგ III მას მაინც არ მტრობდა და ძმასთან მორიგებას ცდილობდა. ვახტანგ III არ ჰქონდა მოცლა და საშუალება ხელი მოეკიდა სამეფო საქმეებისათვის, ის იძულებული იყო თავისი სიცოცხლე გაეტარებინა ირანის მონღოლთა ლაშქრობაში ეგვიპტის სულტანის წინააღმდეგ.

1304 წელს ყაზან ყაენი გარდაიცვალა და ერანის ილხანად დაჯდა მისი ძმა ოლჯაითუ, რომ-

მელმაც მიზნად დაისახა გილანელთა დამარცხება. გილანი მთიანი მხარე იყო და ძნელი მისადგომი, 1306 წელს ყაენმა შეყარა დიდი ლაშქარი და საქართველოდან მან გაიწვია ვახტანგ III და სამცხის ათაბაგი თავიანთი ჯარებით. გილანელები გამირულად იბრძოდნენ სამშობლოს დასაცავად და მონღოლთა ლაშქარსაც დიდი ზარალი მიაყენეს. ამ ბრძოლაში ქართველთა ლაშქარს მეთაურობდა თვით ვახტანგ III, გილანელებმა ბევრი ქართველი ამოხოცეს და თვით ვახტანგიც მსუბუქად დამიქრა.

ოღჯაითუ ყაენი იყო მართლმორწმუნე მაჰმადიანი. ქართველი მემატიანის ცნობით მან განიზრახა საქართველოში მაჰმადიანობის გავრცელება და ქრისტიანული ეკლესიების შემუსვრა. ამ მიზნით საქართველოში გამოგზავნეს ერთი ნოინი, რომელმაც დაიწყო ქრისტიანების დევნა და ეკლესიების მოშლა. ამის გამო ვახტანგი ძლიერ უკმაყოფილო იყო და ნოინის საჩივლელად ყაენთან წავიდა. ყაენმა ერთგულობის სიმტკიცისათვის ვახტანგსაც მოსთხოვა უარეყო ქრისტიანობა და მიეღო მაჰმადიანობა. ამაზე უარი განუცხადა ვახტანგმა, რომელსაც ყაენისათვის უთქვამს, — მას ურჩევნია ეწამოს, ვიდრე უღალატოს ქრისტიანობასო:

„მე ვარ მეფე ქართველთა, და ყოვლნი მთავარნი საქართველოსანი შენს წინაშე არიან, და სიკუდილად მე მზავარ, სიკუდილი ჰსჯულისათვის ქრისტიან-

ნობისა... თავნი ჩვენნი წარკვეთენ, წა-
რუპყრა ქედი: და ვითარ ესმა ყაინისა
სიტყვა ესე, განჰკვირდა და პატივსცა
მეფესა და სიტყვით ტკბილითა აღადგი-
ნა და შეინანა“-ო, ამბობს ქართველი მე-
მატიანე (ქართ. ცხოვ., 445).

1308 წელს გარდაიცვალა ვახტაგ III, ხოლო სამი
წლის შემდეგ დავით VII. მონღოლებმა ამის შემ-
დეგ ქართლის მეფედ დაამტკიცეს გიორგი V
(1308-1346 წ.), რომელიც თავდაპირველად ითვლე-
ბოდა მხოლოდ „თბილისის მეფედ“.

✓ ვახუშტი ბატონიშვილი გიორგის გამე-
ფებას აღტაცებით მოგვითხრობს: „დაჯდა მე-
ფედ გიორგი, ძე დიმიტრი მეფისა თავ-
დადებულისა, და დაიწყო მთიებმან აღ-
მობრწყინებად, რომელსა ვერ ძალ
მიცს ამის და შესაბამის ქებისა თქმად
ვერცა სიტყვად თუ რაოდენ შვენიერად
და გონიერად განაგო ქვეყა-
ნა თვისი, და ჰქმნა ანუ წყობანი და
ბრძოლანი, ანუ შემატებანი სამეფო-
სანი“-ო (ქართ. ცხოვ. 447).

გიორგი V-ს მეტად გართულებულ პირობებში
მოუხდა გაიფევა ქართლში, მაგრამ მან თავისი
პოლიტიკური ნიჭით, დიპლომატიური ხერხებით
და ტაქტიკით შესძლო აღედგინა საქართველოს
სამეფოს წინანდელი ძლიერება და სახელი. ის კა-

რგად იცნობდა მონღოლთა სამხედრო საქმიანობას და მათს დიპლომატიურ ურთიერთობას უცხო სახელმწიფოებთან. გიორგი კარგად ერკვეოდა იმდროინდელ პოლიტიკურ ცხოვრებაში და პირად ვაჟკაცობასთან ერთად მას ახასიათებდა მოქმედებაში სისწრაფე და ზოგჯერ სიმკაცრეც, თუ კი ამას მოითხოვდა სამშობლოს პოლიტიკური ინტერესები.

გიორგი V ჯერ კიდევ მონღოლთა ურდოში დაიმსახურა ყაენის ნდობა და პატივისცემა იმ ერთგულ სამსახურისათვის, რომელსაც ის უწევდა მონღოლებს მათს სხვადასხვა დაშქრობებში. აქ გიორგიმ მიიღო დიდი სამხედრო გაწოთვილობა, გაეცნო ბრძოლის ტაქტიკას და სტრატეგიას. ამიტომ მონღოლები მას მფარველობას უწევდნენ, განსაკუთრებით ილხანის დიდი ვაზირი ჩობან ნოინი, რომელიც გიორგის ძლიერ ეხმარებოდა.

მონღოლებთან ურთიერთობის საკითხში გიორგი V თავიდანვე არ იზიარებდა თავის მამისა და ძმების პოლიტიკას. მონღოლთა ბატონობიდან თავის დასაღწევად ისინი ფიქრობდნენ ამბოხებისა და შეთქმულების მოწყობას მონღოლთა ყაენების წინააღმდეგ, მაგრამ მათთან უთანასწორო ბრძოლებში მარცხდებოდნენ, ზოგი ტრადიკულად იღუპებოდა, სამშობლო კი განიცდიდა აოხრებასა და დიდ გასაჭირს. გიორგი V კი ფიქრობდა, რომ მონღოლებთან ლოიალურ დამოკიდებულებით შესაძლებელი იყო ქვეყნის დამშვიდება და სამშობლო-

სათვის სასარგებლო საქმის გაკეთება. რისთვისაც
საჭირო იყო მოთმენა და იმდრომდის დაცდა, ვი
დრე არ შეიქმნებოდა ხელსაყრელი პოლიტიკური
პირობები, როდესაც შესაძლებელი იქნებოდა ნაკ-
ლები მსხვერპლის გაღებით სამშობლოს განთავისუ-
ფლება მინდოლთა ბატონობისაგან. ამ მიზნით
გიორგი V ცდილობდა მონდოლთა ყაენის ნდობა
დაემსახურებინა და შეძლებისდაგვარად ლაშქრო-
ბაში დახმარებას უწყევდა.

გიორგი V ყაენმა დაამტკიცა მეფედ მთელი
ქართლისა სამცხითურთ. მართალია, სამცხე აქამდის
ცალკე სამთავროს შეადგენდა და იგი უშუალოდ
ყაენს ემორჩილებოდა, მაგრამ ჩობან ნოინის დახმა-
რებით გიორგი V სამცხეც მიიღო. სამცხის ძლიერი
ათაბაგისათვის ასეთი დამორჩილება არ იყო სა-
სურველი, მაგრამ გიორგიმ შესძლო ათაბაგ სარგის
ბექას-ძის გადმობირება, მით უმეტეს გიორგი მეფე
მისი დისწული იყო და ათაბაგ ბექას გაზრდილი.
გიორგიმ ათაბაგ სარგისს უბოძა ამირსპასალარობა.
ამით გიორგის სურდა განეხორციელებინა თავისი
პოლიტიკური ამოცანა, რომელიც მიზნად ისახავდა
საქართველოს გაერთიანებას და მონდოლთა ბატო-
ნობისაგან განთავისუფლებას. რისთვისაც პირველ-
ყოვლისა საჭირო იყო სამხედრო ძალა, რომელიც
იმ დროს გააჩნდა სამცხის ათაბაგს და ამიტომ
გიორგიმ ათაბაგი დანიშნა ამირსპასალარად.

საათაბაგოს შემომტკიცების შემდეგ გიორგი V
შეუღდა სამეფოში შინაური მშვიდობიანობის დას-
ყარებას. ამ დროს ქართლის მოსახლეობა შეწუ-
ხებული იყო ოსების თარეშებისაგან: მონღოლების
დახმარებით და ქვეყნის საერთო აშლილობით
ოსთა მეკობრენი სარგებლობდნენ და მათ ქართლს
ციხეები და დაბეები ეჭირათ, არბევდნენ სოფლებს,
იტაცებდნენ ხალხის სარჩოსა და საქონელს. ამიტომ
გიორგიმ პირველყოვლისა გადაწყვიტა ოსებისაგან
ქართლის განთავისუფლება. მოთარეშე ოსები გამა-
გრებულ იყვნენ გორის ციხეში და გიორგი მეფე
„მოადგა ოსთა გორსა მყოფთა“, დაა-
მარცხა ისინი და ქართლიდან განდევნა. შემდეგ მე-
ფე შეიჭრა კავკასიონის მთებში, დაიპყრო ყველა
გზები და სამი წლის ბრძოლის შემდეგ დაიმორჩი-
ლა ოსები და ჩრდილოეთში მოსახლე წითიელები,
რომლებმაც იკისრეს ხარკის მოცემა—„მოხარკე
ჰყუნა ყოველნი იგი“.

შინაური მშვიდობიანობის გამტკიცებისათვის
ეს მაინც არ კმარადა, საჭირო იყო ცალკე სამთა-
ვროების შემოერთება, ურჩი ერისთავების დამორ-
ჩილება და ამგვარად საქართველოს გაერთიანება.
მაგრამ მონღოლების შიშით ასეთი ნაბიჯის გადა-
დგმას გიორგი V ჯერ ვერ ბედავდა, ამისათვის
საჭირო იყო უფრო მოხერხებული დრო.

მით უმეტეს გიორგი მეგობრულ ურთიერთობაში
იყო ჩობან ნოინთან, რომელიც 1316 წელს

ერანში გაყენებულ მცირეწლოვან აბუსაიდის მთავარ ვაზირად გახდა და მთელი საყაენოს ფაქტიური გამგებელი. ილხანების ამ ყოვლად შემძლე ჩობანთან გიორგი კარგ განწყობილებაში იყო. ჩობანი გიორგის დიდად აფასებდა და საქართველოს სამეფოს საკითხში მას მუდამ მხარს უჭერდა. თავის მხრივ გიორგიც მუდამ მზად იყო ჩობანის დასახმარებლად და პოლიტიკურ საკითხებშიაც ხშირად ერთად თათბირობდნენ. ამის გამო ჩობანის ვაზირობის დროს საქართველოს პოლიტიკური მდგომარეობა შედარებით ასტანი იყო. მართალია საქართველოს მეფე ილხანის ყმადნაფიცად ითვლებოდა და ყაენის ბრძანებები-„იერლაცყი“ საქართველოში მოდიოდა, მაგრამ ამ ბრძანებებს უკვე წინანდელი ძალა დაკარგული ჰქონდა. ერანის ილხანის ლაშქრის რიცხვიც საქართველოში შემცირებული იყო. საქართველოს საზღვრებს სულ 10000 მოლაშქრე იცავდა. ასეთი მცირერიცხოვანი ლაშქრის დამარცხება და საქართველოდან მათი განდევნა შედარებით ადვილი საქმე იყო.

ჩობან ნოინის სიკვდილის შემდეგ მონღოლებში ისევ დაიწყო დინასტიური განხეთქილება, რასაც მოჰყვა ნოინების განდგომა ყაენისაგან. ჩქარა ნოინებმა ყაენის საბრძანებელიც დაინაწილეს და რომ თავიანთი სამფლობელოები გაეფართოვებინათ, ერთმანეთს დაუწყეს ბრძოლა. ამას დაერთო თურქოსმალების შემოსევები აღმოსავლეთში. ოსმა-

ლები მონღოლებს ყველგან სდევნიდნენ, რამაც გამოიწვია მონღოლების ძლიერების დაცემა ამიერკავკასიაში და საერთოდ მათი ბატონობის შესუსტება ჩვენში.

გიორგი V-ემ ისარგებლა ამ ხელსაყრელ პირობებით და მონღოლები საქართველოდან თანდათანობით განდევნა.

ამის შემდეგ მან მიმართა ურჩი ერისთავების დამორჩილებას, გადავიდა ჰერეთ-კახეთში და მონღოლების მომხრე ერისთავები ამოწყვიტა: „მან ჰერ-კახთა და სომხეთის ერისთავნი, რომელნიც ჩინგიზთ (ე. ი. მონღოლებს) მიუდგნენ კახეთს ცივზე მოიწვია და ამოსწყვიტა“-ო (ქართ. ცხოვ 448). მათს ნაცვლად დანიშნა თავისი ერთგული მოხელენი.

ახლა მან მიაქცია ყურადღება სამხრეთის მხარეს, სადაც ათაბაგი ბატონობდა და დასავლეთ საქართველოს, სადაც ამ დროს დიდ უთანხმოებასა და შინაურ აშლილობას ჰქონდა ადგილი.

ნარინ დავითის მემკვიდრეები ტახტის დაუფლებაში ერთმანეთს ექიშებოდნენ. კონსტანტინე, იმერეთის მეფეს მისი ძმა მიქაელი აუჯანყდა. ამას მოჰყვა იმერეთის ერისთავების გაძლიერება და მეფისაგან განდგომა. მიქაელის სიკვდილის შემდეგ 1329 წ. დარჩა მისი მცირეწლოვანი შვილი ბაგრატი, რომელმაც ერისთავების შიშით ვერც-კი გაბედა მეფობა. მაშინ ერისთავებ-

თან შეთანხმებით მეფე გიორგი თავისი ჯარით გადავიდა ლიხთ-იმერეთში და დიდებულებმა იგი მეფედ აღიარეს. იმერეთის მეფის ტახტის მემკვიდრეს ბაგრატს გიორგიმ უბოძა შორაპნის ერისთავობა. გიორგის დამორჩილდნენ ოდიშის მთავარი დადიანი, გურიელი, სვანთა და აფხაზთა ერისთავები.

დასავლეთიდან გიორგი გადავიდა სამხრეთში, მოვიდა სამცხეში და მესხეთის მთავრად და ათაბაგად თვითონვე დასვა ყვარყვარე სარგისის-ძე.

ამგვარად გიორგი V-ემ ისარგებლა მონღოლების ბატონობის შესუსტებით, და სულ მოკლე ხანში შესძლო საქართველოს გაერთიანება.

გიორგის არც საგარეო საქმეები ჰქონდა ყურადღების გარეშ. ის ცდილობდა აღედგინა საქართველოს წინანდელი პოლიტიკურ-კულტურული გავლენა მეზობელ ქვეყნებში. როდესაც მონღოლთა ნოინებმა განიზრახეს აზერბაიჯანის სახანოების დაპყრობა და მოვიდნენ განჯას, გიორგიმ გაილაშქრა მათს წინააღმდეგ, დაამარცხა ისინი და გამარჯვებული დიდი ალაფით დაბრუნდა. ასევე დაამარცხა მან საბერძნეთის სულტანი ორხანი, რომელსაც კლარჯეთის დაპყრობა სურდა: „ამის შემდგომად უმეტესად დაიმორჩილა რანი, მოვაკანი და სომხეთი, და მარადის მისცემდიან ხარკსა და აღარ იყუნენ თათარი საბრძანებელსა მისსა. ხო-

ლო ვინაიდგან დაიმორჩილნა და და-
იმონნაყოველი გიორგია (საქართველო)
ნებასა შინა თვისსა და კავკასნიცა
მორჩილებასა შინა მისსა იყუნენ ნი-
კოფსიიდამ დარუბანდამდე“-ო (ქართლის
ცხოვ. 450).

საგარეო ურთიერთობაშიც გიორგი V აქტი-
ურ პოლიტიკას აწარმოებდა. მას, სხვათა შორის,
დიპლომატიური მიმოწერა ჰქონდა ისეთ შორეულ
სახელმწიფოსთან, როგორც იყო ეგვიპტის სასულ-
ტნო. გიორგისადმი გამოგზავნილ თავის ეპისტო-
ლეში სულტანი მას მუსულმანთა მეგობარსაც კი
უწოდებს. არაბთა მწერლის ელ-ომარის ცნობით
სულტანის ეპისტოლეები ასე იწყებოდა: „დღე-
გრძელ ჰყოს ალლაჰმა ბრწყინვალეება
მისი უდიდებულესობისა, ხელმწიფი-
სა სახელოვნისა და სახელგანთქმუ-
ლისა, მამაციისა, უშიშარისა, ძლიერისა,
დაუცხრომელად მებრძოლისა, ლომისა,
ტახტ-გვირგვინის მპყრობელისა, თავის
სარწმუნოების მფლობელისა, მეფეთა
შორის საუკეთესოსა, ქართველთა სულ-
ტნისა, ზღვათა და სრუტეების სამფლო-
ბელოებისა, განძისა, რაინდთა დამ-
ცველისა, თავის წინაპართაგან ტახტ-
სკიპტრის დამამკვიდრებელისა, და
ერანის ქვეყნების დამცველისა, გვირ-

გვინოსანთა შორის ურჩეულესისა, ქრისტიანთა გამნადიდებელისა, იესოს სარწმუნოების საყრდნობისა, რომის პაპის მეშველისა, მუსლიმანთა მეგობრისა, მეფეთა და სულტანთა უგულითადესი მეგობრისა“-ო. (ივ. ჯავახიშვილი, ქარ. ერის ისტ. III. 173-174).

როდესაც საქართველოს პოლიტიკური ძლიერება დაეცა, უცხოეთში მყოფ ქართველების უფლებრივი მდგომარეობა გაუარესდა, განსაკუთრებით პალესტინაში, სადაც ქართველებს ჩამოართვეს მონასტრები და მიზგითად გადააქციეს.

გიორგი V შეეცადა თავისი ქვეშევრდომების უფლებრივი მდგომარეობა უცხოეთში დაეცვა და ამ მიზნით დესპანები გაუგზავნა ეგვიპტის სულტანს და სთხოვა წართმეული ჯვრის მონასტერი ქართველებისათვის დაებრუნებინა. საქართველოს ელჩები მივიდნენ ქაიროში და სულტანს გადასცეს მეფის ეპისტოლე. სულტანმა დააკმაყოფილა გიორგის თხოვნა და ქართველებს ჩამოართმეული ჯვრის მონასტერი უკანვე დაუბრუნეს. ამასთანავე ქართველებმა ჩაიბარეს აგრეთვე ქრისტეს საფლავის გასაღები, ე. წ. „კლიტენი იერუსალემისანი“ და როდესაც დესპანებმა გიორგი მეფეს ეს ამბავი მოახსენეს: „ფრიად განიხარა გიორგი მეფემან, რამეთუ მიეცეს კლიტენი ქართველთა“-ო.

ასეთივე აქტივობას იჩენდა გიორგი V ტრაპიზონის სამეფოში საქართველოს პოლიტიკურ გავლენის აღსადგენად. ამ მიზნით იგი ხელს უწყობდა ტრაპიზონში ქართული დასის გაძლიერებას.

ტრაპიზონის სამეფოს თურქების მიერ აოხრებით ისარგებლა ალექსი კომნიანოს ასულმა ანახუტლუმ და 1341 წელს ლაზაა ჯარისა და საქართველოს მომხრე დასის დახმარებით ხელში ჩაიგდო ტრაპიზონის სამეფო. მან ტახტიდან ჩამოაგდო დედოფალი ირინე, ბიზანტიის კეისრის ასული, რომელიც ბიზანტიის პოლიტიკის გამტარებელი იყო ტრაპიზონის სამეფოში. ამ შემთხვევამ გამოიწვია ბიზანტიის მომხრე ჯგუფის საშინელი განრისხება და ჩქარა ტრაპიზონის სანაპიროს სამი გემი მოადგა ბიზანტიის ჯარით. მაგრამ ლაზებმა და საქართველოდან მოსულმა ჯარმა მათ სროლა აუტეხეს, ბევრი დახოცეს და გემებიც ხელში ჩაიგდეს. ამგვარად, საქართველოს მომხრე ჯგუფმა გაიმარჯვა და დამარცხებული ბიზანტიელები უკუაქციეს.

✓ გიორგი V-ემ თავისი ბრძნული მოღვაწეობის წყალობით შესძლო საქართველოს პოლიტიკურად გაერთიანება და მისი საგარეო მდგომარეობის განმტკიცება.

გიორგი V-ეს დიდი ღვაწლი მიუძღვის აგრეთვე სამეფოს კულტურულ-ეკონომიურად დაწინაურების საქმეში. განსაკუთრებით დიდ ყურადღებას აქცევდა ის მტკიცე წესწყობილების დამყარებას, მართვა-

გამგეობისა და სამართლის წარმოების გაუმჯობესებას.

ქვეყნის ეკონომიურად მოღონიერების მიზნით იგი ხელს უწყობდა ვაჭრობასა და წარმოების განვითარებას. მონღოლებისაგან აოხრებული ქალაქები და სოფლები მოშენდა. მან მონღოლური ფულის „ყაზანური თეთრი“-ს ნაცვლად მოაჭრევინა თავისი ფული „გიორგაულ თეთრად“ წოდებული.

მას ეკუთვნის საქართველოს ისტორიაში შესანიშნავ დოკუმენტად მიჩნეული „ძეგლის დადება“, რომელიც ჩვენში ცნობილია „გიორგი მეფის სამართლად“. ეს სამართალი შეიცავს 66 მუხლს და უმთავრესად ეხება მთიან საქართველოს პროვინციებს: მთიულეთს (ხადა-ცხაოტს) და ხევს. საქართველოს ეს მთიანი მხარე, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მონღოლების ბრძოლის ასპარეზად გადაიქცა. აქ თავს აფარებდნენ მონღოლებისაგან დევნილი საქართველოს მეფე და მისი მოხელეები. თავისუფლების მოყვარული მთა, რომელიც თემურ წყობილებით ცხოვრობდა, ვერ ეგუებოდა აქ შემოჭრილ გაბატონებულ წოდებას. ამ წოდების მიზანი იყო თავისუფალი მთიელების გაბატონებულ უღელში შებმა, მაგრამ მთიელები ებრძოდნენ გაბატონებულ წოდებას, რომ შეენარჩუნებინათ თავიანთი თემური თავისუფლება.

როგორც გიორგი V-ს „ძეგლის დადების“ შინაარსიდან ირკვევა მე-XIII—XIV საუკუნის მან-

ძილზე მთიულეთში ადგილი ჰქონია მნიშვნელოვან სო-
ციალურ გარდატეხას, სადაც თემური წყობილობა
იშლებოდა და ძლიერდებოდა პრივილეგიური ახა-
ლი წოდება, რომელსაც ეკუთვნოდნენ: ერისთავი,
გამგებელი, ხევისბერი, ციხისთავი და სხვა.

მდაბიო ხალხი ამ გაბატონებულ წოდებისაგან
განიცდიდა ეკონომიურ და უფლებრივ შევიწრო-
ებას. ამის შედეგი იყო ერთმანეთზე თავდასხმა,
ლაღატი, ციხეების დაქცევა, შურისძიება, სიკვდი-
ლი, ცოლის მოტაცება და სხვა. ძალმომრეობა და
თვითნებობა ისე ყოფილა მთიულეთში გაძლიე-
რებული, რომ თვით მთიული დედაქაყციბიც
შეიარაღებულან და „აბჯროსანნი დიაცნი“ აქტი-
ურ მონაწილეობას იღებდნენ თურმე ამ თავდა-
ცვით ბრძოლაში.

ერთი სიტყვით, საქართველოს ამ მთიან მხა-
რეში წერილობითი სამართალი არ ყოფილა. სა-
საზოგადოებრივი ცხოვრება და სამართალი ემყა-
რებოდა ადათ-ჩვევებზე და ადგილი ჰქონია
მრავალგვარ ბოროტებას. ამის გამო მეფე და მისი
დარბაზი მთიულეთის აფორიაქებულ ცხოვრების
მოწესრიგებას ვესდგომია. ამ მიზნით გიორგი
ბრწყინვალის განკარგულებით შეუდგენიათ ეს
„ძეგლის დადება“, რომელმაც ჩვენამდის მოაღწია.

ამავე ეპოქას ეკუთვნის ერთი ფრიად საყურად-
ღებო ძეგლიც „ხელმწიფის კარის გარიგე-
ბა“, რომელშიაც მოცემულია სახელმწიფოს მმარ-

თველობის ერთგვარი სისტემა. მასში განსაზღვრულია „დარბაზისა“ და მეფის სავაზიროს უფლებამოვალეობანი და აგრეთვე იმ თანამდებობის პირთა, რომლებიც მეფის ბრძანებებსა და კანონებს ასრულებდნენ.

გარდა ამისა კარის გარიგება გვიხატავს გიორგი ბრწყინვალის დროის ხელმწიფის ანუ დარბაზის კარის იმ რთულ ეტიკეტსა და ცერემონიალს, რომელსაც ადგილი ჰქონდა იმდროინდელ საქართველოს სამეფო კარზე.

ამგვარად გიორგი V-მ თავისი პოლიტიკური ამოცანა ბრწყინვალედ შეასრულა და მან მოკლენის განმავლობაში შესძლო საქართველოს სახელმწიფოებრივი გაერთიანება და გაძლიერება. ხელი შეუწყო ქართველი ხალხის კულტურულად და ეკონომიურად დაწინაურებას. ასეთი ამაგისათვის ისტორიამ მას სამართლიანად უწოდა ბრწყინვალე.

ქართული

რედაქტორი პროფ. შ. ყ. ჩხეტიია

ადგ. მრეწვ. სახ. კომ-ის სტამბა, ფურცელადის ქ. № 5

შეკვეთა 2522

უე05947

ტირაჟი 1000

